

KLOMADUTEATER – MUSIDRATEATER

ARRANSIKT

OG

Et møte mellom mennesker
og naturelementer.

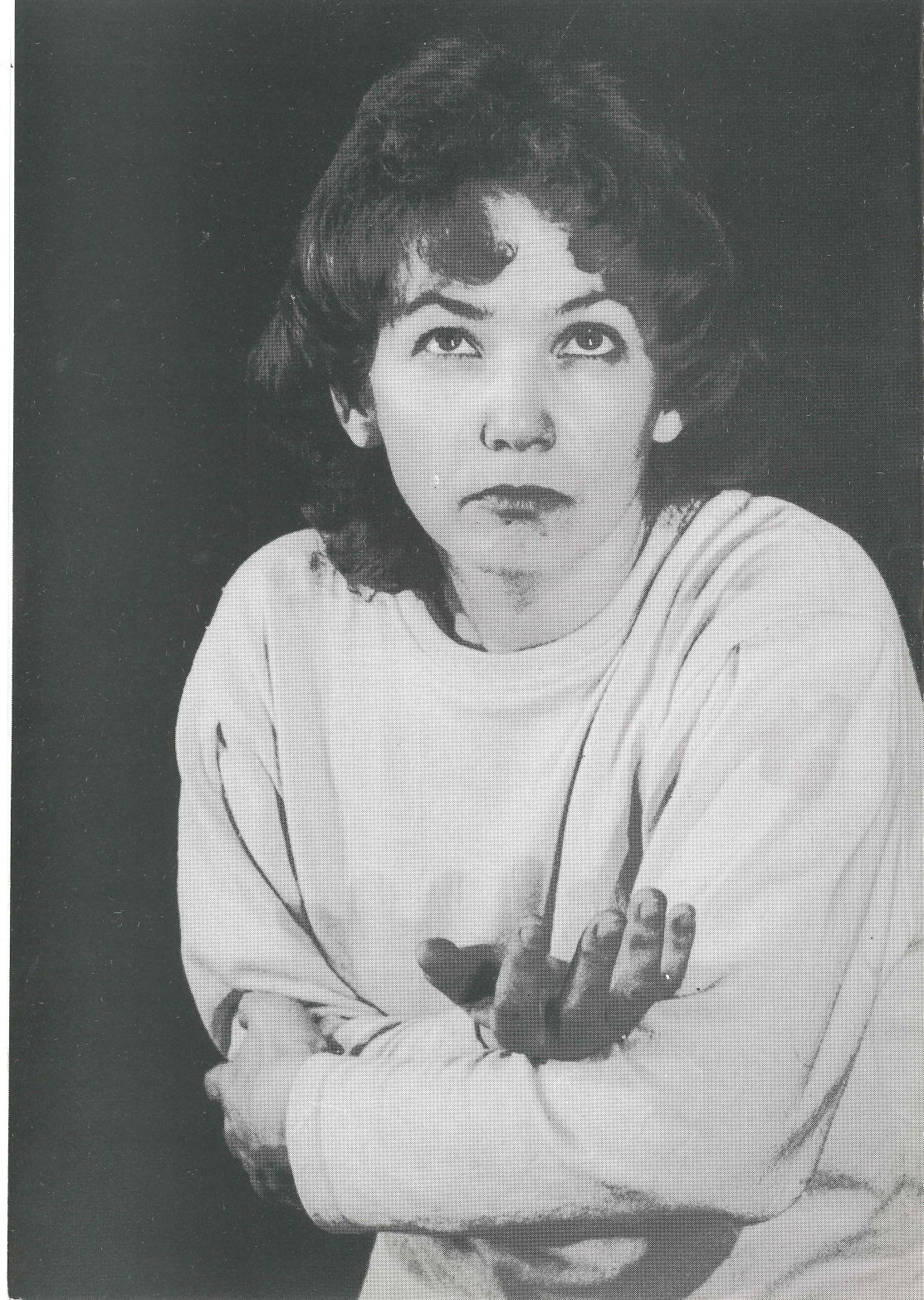
Med utgangspunkt i indiansk mytologi.

STJERNEFOLKET

**UNDERVISNINGSMATERIALE
FOR SKOLEN**

NINA ENGELUND, GRO LYSTAD, HELGE REISTAD

NINA ENGELUND
GRO LYSTAD
HELGE REISTAD:

ARRANSIKT OG STJERNEFOLKET

UNDERVISNINGSMATERIALE OG METODEVEILEDNING
FOR BRUK I SKOLEN.

Trykket med støtte av Felleskampanjen for
Jordas Miljø og Utvikling.

Hedmark august 1988

Trykket i offset, aug.1988,
egen sats (H.R.-Tiki 100).
Utgitt av Klomadu Teater.
Utarbeidet av Nina Engelund,
Gro Lystad og Helge Reistad.
Ettertrykk tillatt
ved oppgivelse av kilde.

Teaterforestillingen ARRANSIKT OG STJERNEFOLKET ble laget i
1986/87 av Nina Engelund (Klomadu-teatret) og Helge Reistad
(Musidra), og turnerte i samarbeid med Riksteatret høsten 1987.

Undervisningsmaterialet og metodeveiledningen er utarbeidet
i forbindelse med et prosjekt om aktiviserende teater, ledet av
Helge Reistad, førsteamanuensis ved Barnevernsakademiet i Oslo.
Prosjektet er beskrevet i Forming i Skolen nr.5 1987, s.10-15.

Prosjektet er støttet av:

NAVF, Senter for Barneforskning.
Norsk Kulturråd.
Sogn & Fjordane Fylke.
Teater A.- Akershus Fylke.
Felleskampanjen for
Jordas Miljø og Utvikling.

INNHold:	Side:
INNLEDNING	1
METODISK VEILEDNING	2
FABELEN SOM INTRODUKSJON TIL TEATERFORESTILLINGEN	4
FAKTA OM SOLA	5
" " MANEN	6
MANE-SYMBOLER	7
SOL-SYMBOLER	8
* ARBEIDSOPPGAVER OM SOLA OG MANEN	9
FAKTA OM OZON-LAGET	10
" " MYTER	11
" " SKOGENE	13
" " TØRKE, ØRKEN OG ØRKENSPIREDNING	14
* ARBEIDSOPPGAVER OM SKOGER OG ØRKENSPIREDNING	15
* FORSLAG TIL ARBEIDSOPPGAVER	16
KRYSSORD	18
SOSIALE RELASJONER	19
"KATASTROFEN" - LÆRER-I-ROLLE SPILL	20
"TIME I BEVEGELSE"	22
KORT INNFORING I PROSJEKTET "AKTIVISERENDE TEATER"	24
NOEN REFLEKSJONER OM UNDERVISNINGS-STRATEGIER	
FORBEREDELSEN	
OPPLEVELSEN AV TEATERFORESTILLINGEN	25
REFLEKSJON	26
INDIVIDUELL OG KOLLEKTIV FORMGIVING	
LITTERATURLISTE	28
APPENDIX:	
PROSJEKTET "ARRANSIKT OG STJERNEFOLKET"	
SETT I FORHOLD TIL MØNSTERPLANEN 1987	I
TEKSTEN TIL "ARRANSIKT OG STJERNEFOLKET"	IV

INNLEDNING

Dette undervisningsmaterialet er laget for lærere som har sett teaterforestillingen "Arransikt og Stjernefolket" sammen med klassene sine.

Prosjektet "Aktiviserende teater" har vist at læreren er den viktigste faktor når det gjelder barnas utbytte av teaterforestillingen gjennom sitt for- og etterarbeid.

Det har vist seg helt avgjørende for barnas muligheter til å bearbeide teateropplevelsen estetisk og teoretisk, at læreren legger opp en undervisningsstrategi som bygger på opplevelse, engasjement og kunnskap.

Dette undervisningsmaterialet er ment som en hjelp til raskt å finne fram til slikt oppdatert materiale; fakta-ark, oppgaveforslag, metodeforslag, litteratur-henvisninger, konkrete begrunnelser utfra M 87, samt teaterstykkets tekst.

Dette skulle derfor være en meget allsidig og anvendelig hjelp til den lærer som ønsker å bruke teaterstykket til å stimulere barns fantasi og med-diktende egenskaper, - og deres engasjement for en av vår tids store samfunnsspørsmål: Hvordan kan vi ta vare på jorda vår og hindre at den blir ødelagt av menneskets uforstand?

Vi håper dere blir fornøyd med teaterforestillingen og undervisningsmaterialet.

For at vi som står bak dette prosjektet kan gjøre vår del av jobben bedre, er vi interessert i barns tegninger og annet skriftlig materiale, og en tilbakemelding fra lærere om hva som har fungert bra og mindre bra. Vi er spesielt interessert i nye opplegg og oppgaveformuleringer som vi vil bruke i neste utgave av undervisningsmaterialet, og eventuelt trekke inn i prosjektet om "aktiviserende teater".

Tilbakemelding kan sendes til følgende adresser:

Helge Reistad,
Kjelsåsveien 84 c,
0491 Oslo 4.
(tlf. 02-229557)

Nina Engelund,
Klomadu Teater,
Spikkerud, 2323 Ingeberg.
(tlf. 065-98187)

METODISK VEILEDNING

FORBEREDELSE:

"Arransikt og Stjernefolket" kan benyttes på tre måter:

- a) som ren forestilling
- b) som innledning til et prosjekt-arbeid
- c) som en del av et allerede pågående prosjekt-arbeid

Uansett hvilken av disse modellene som blir brukt, er det vesentlig at elevene blir forberedt før forestillingen blir vist. For de yngste barna (fra 6 - 10 år) kan det være nok å fortelle om stykket (jfr. fabelen).

Det kan være en fordel om de eldre barna (over 10 år) har satt seg noe inn i de temaer stykket tar opp:

- indiansk kultur
- myter og ritualer
- miljøspørsmål
- kommunikasjon/ kropps-språk

Det er vesentlig å påpeke for alle aldersgrupper hva slags type forestilling de skal se: En aktør, uten kulisser, lys, lyd og kostymeskiift. Dette er viktig fordi barn i dag er overforet med "action", lys og lydeffekter.

Hvis barna har feil forventninger, vil de lett kunne bli skuffet. Det viktigste med forberedelsen er at møtet med teatret blir en sterk opplevelse. (Se forøvrig s.24).

IMITASJON:

Imitasjon kan skje ved at barna umiddelbart etter forestillingen (friminutt/ pause) får gjenoppleve det som har gjort inntrykk på dem ved å imitere bevegelse, lyd og replikker.

Læreren kan bygge på elevenes lek/imitasjon for senere bearbeiding.

REFLEKSJON:

Refleksjon kan skje ved samtale om forestillingen. La elevene assosiere fritt og la samtalen styres etter barnas opplevelser og assosiasjoner. Husk at ingen har krav på den "rette tolkning". Etter hvert kan læreren prøve å lede samtalen inn på ønskede temaer.

TEGNING:

Elevene lager individuelle tegninger (maling) fra forestillingen. Det er den enkeltes følelsesinntrykk fra forestillingen som skal festes til papiret. For å hjelpe dem igang, kan man:

- lese teksten
- la barna lukke øynene i noen minutter, og tenke på det som gjorde sterkest inntrykk.

Imitasjon, refleksjon og tegning bør alle igjennom, før videre bearbeiding i estetiske og teoretiske fag. Dette for at barna kan få gitt sine personlige opplevelser et kunstnerisk uttrykk. Herfra kan bearbeidelsen ta forskjellige retninger enten man velger estetisk, teoretisk eller en integrering av disse.

MATERIALFORMING:

Figurene fra forestillingen kan også utformes i plastelina, trolledeig eller leire - i relieffer eller tredimensjonale figurer.

Disse figurene kan brukes til bordteater og rollespill. Klassen kan fortsette å lage kollektive materialbilder fra Stjernelandet og Jordfolkets land. Det samme kan gjøres med leirfigurer i sandkasse.

Skyggeteater, rollespill, collage osv. kan utvikles videre, eller integreres i teorifagene. Dette kan vurderes ut fra de behov og mål læreren har med undervisningen.

FABELEN SOM INTRODUKSJON TIL TEATERFORESTILLINGEN

Jordkvinnen Sapana lengter vekk fra tørken og slitet på jorda. Hun forelsker seg i Morgenstjerne, som bringer henne til Stjernelandet der Sola hersker. Sapana får en sønn - Stjernerne-gutt.

En dag bryter hun Stjernerne-folkets lover; -hun rører den hellige Jordfrukt. Harmonien mellom Sapana og Stjernerne-folket er brutt. Sapana og Stjernerne-gutt blir tvunget til å forlate Stjernelandet, og de blir sendt tilbake til jorda.

Stjernerne-gutt blir straffet av Sola, og får et stygt sår i ansiktet. Det gror, men blir til et stygt arr. P.ø.a. arret blir han mobbet av kameratene, de kaller ham Arransikt.

Det er tørt og varmt hos jordefolket, graset visner, og det blir vanskelig å finne mat, men Stjernerne-gutt greier det. En dag sender bestefaren og Sapana, Stjernerne-gutt til Sola for at de skal bli venner igjen. Men vil Sola det?

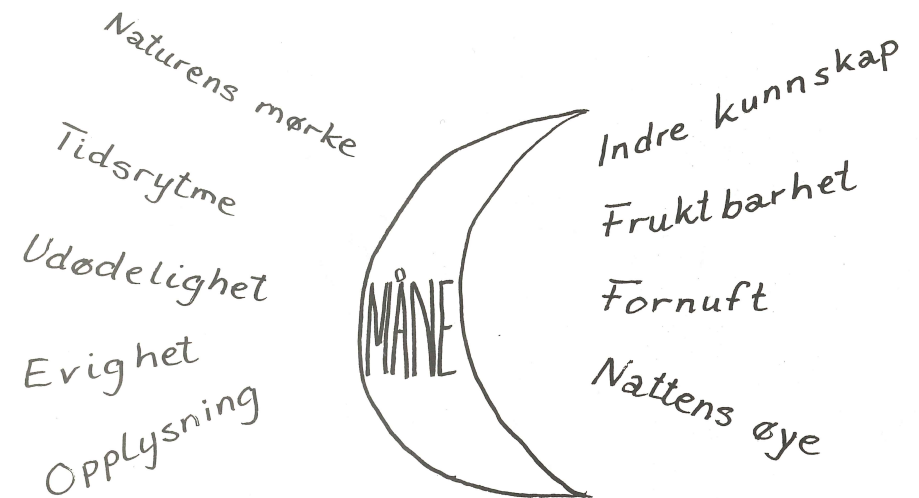
FAKTA OM SOLA

- Sola er en kule.
 - Den er en stor glødende gasskule.
 - Hele overflaten ser ut som et ildhav.
 - Temperaturen på sola er meget høy - 6000 grader Celsius
 - I solas indre er det ca. 15 millioner varmegrader.
 - Energiproduksjonen foregår i midten på sola.
 - Solas energi, eller ildtunger, skytes ut av sola og varmer opp verdensrommet og jorda.
 - Bare en brøkdel av denne energien treffer jorda fordi jordatmosfæren absorberer en del.
 - Hvor mye luft som strålene passerer, og hvordan lufta er, er med på å bestemme hvor mye solstråling som når fram til jordoverflaten.
 - fordi sola sender ut lys og varme, er den en forutsetning for alt liv på jorda.
 - Sola gir oss varme.
 - Sola gir oss lys.
 - Sola gir oss energi.
 - Sola gir oss regn.
- Den varmer opp vannet så det blir til damp. Dette kommer opp i den kalde lufta og blir til små regndråper, som danner skyer. Blir dråpene store nok, faller de ned som regn.
- Solformørkelse blir det når månen kommer mellom jorda og sola, og helt eller delvis skygger for sola.

FAKTA OM MANEN

- Månen er vår nærmeste nabo i himmelrommet.
- Avstanden fra jorda til månen er ca. 384.400 km.
- Et romskip bruker 60 - 70 timer fra jorda til månen.
- Månen er mindre enn jorda og sola. Jordas radius er nesten 4 ganger større enn månens radius (som er på 1738 km).
- Temperaturen på månen varierer fra 100 varmegrader (Celsius) på solsiden til 150 kuldegrader på nattsiden.
- Tiltrekningskraften (tyngdekraften) på månen er liten i forhold til hva den er på jorda (ca. en sjettedel).
(Astronautene ble "lettere", de hoppet ofte i stedet for å gå)
- Månen beveger seg i en bane rundt jorda.
Fra det punktet månen starter til den er kommet tilbake bruker den 27 døgn, 7 timer og 43 minutter. (Men fra fullmåne til neste fullmåne bruker den 29 døgn, 12 timer og 44 minutter)
- I sin bane forandrer månen seg i forskjellige faser:
full - halv - ny - ne (måne).
Når du kan skrive en y er månen i ny
" " " " " e er månen i ne
- Galilei var den første som betraktet månen i kikkert, i år 1609.
- Månen har lyse og mørke flekker. De lyse flekkene er fjellområder. Blant fjellene er det store kratere (fjellkjeder som danner sirkler). Man antar at disse er dannet ved sammenstøt med meteoroider ("små" himmel-legemer).
- De mørke flekkene er jevne sletter (før trodde man dette var hav).
- Det finnes ikke vann på månen.
Atmosfæren er meget tynn.
Det er hverken mennesker, dyr eller planter der.
- Måneformørkelse oppstår når månen er helt eller delvis dekket av jordas skygge. Hvert år kan man se inntil 3 måneformørkelser.

MÅNE - SYMBOLER

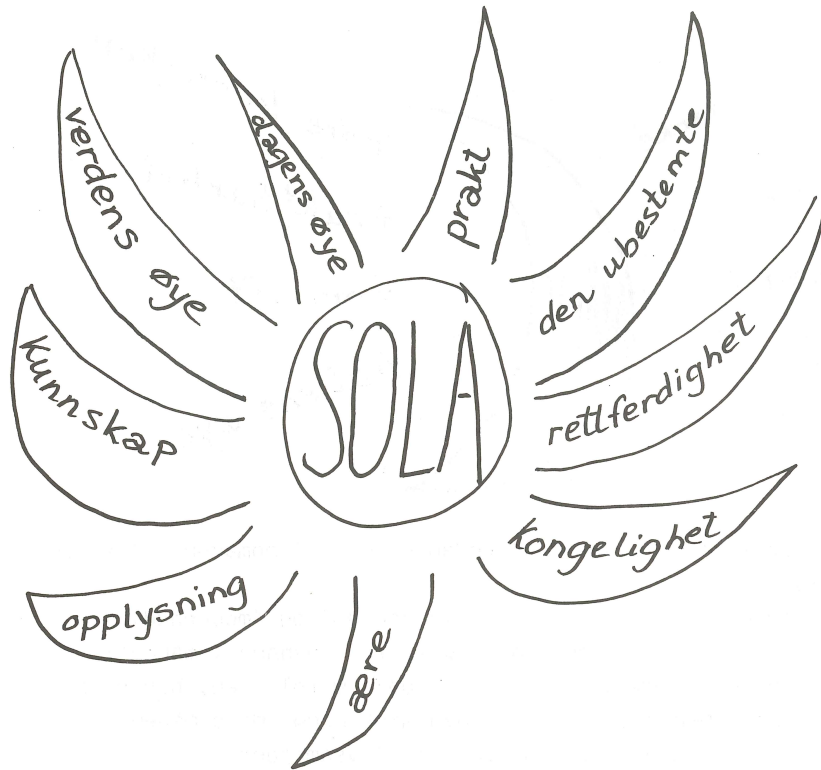

- Månen spiller en meget framtrædende rolle i nomadenes liv som mytologisk symbol.
- Månen er ofte blitt kalt "himmeldronning" og "modergudinne".
- I noen kulturer er månen mannlig (j.fr. "mannen i månen").
- Der måne og sol oppstår side om side i mytologien, har ofte solguden et mer aggressivt og dynamisk preg, mens månen uttrykker mer moderlige og sentrale livsområder.
- Månen er et symbol for tidsrytmen, og alle de rytmiske livsprosessene.
- Forestillinger om vann er sterkt knyttet til månen, f.eks. tidevann.
- Ved at månen har vekslende faser, blir den ofte forbundet med død. I enkelte kulturer var det en utbredt oppfatning at månen var de dodes oppholdssted.

MANESYMBOLER

Symboler på månen kan være edderkoppene i sitt nett, og nattdyr som rev og katt forbindes med månen. Det samme gjør dyr som bjørn, hare, kanin og amfibiedyr; - alt som har med vann å gjøre. I mange eventyr bor ofte frosker, padder, kaniner og harer på månen.

SOL - SYMBOLER

- Sola spiller en meget framtrædende rolle hos jordyrkere som mytologisk symbol.
- Sola er ofte et symbol på Gud.
- Sola er oftest dyrket hos folk i nord, og i tempererte soner.
- I de fleste kulturelle tradisjoner (myter) er sola den høyeste far, og månen den høyeste mor.
- Solstrålene gir liv, eller de ødelegger (tørke). Derfor symboliserer sola både liv og død.

SOLSYMBOLER

Solsymboler kan være et snurrende hjul, sirkel med midtpunkt, rette og brede stråler som forestiller solens varme, lysende vogner med solguder som kjører hvite eller gyldne hester, solskip, et strålende ansikt, et øye, edderkoppnett med stråler som strekker seg i alle retninger, solfugler (ørn, hauk, svane "fugl Fønix"), løver, hvite eller gyldne hester, kinesisk drage.

ARBEIDSOPPGAVER OM SOLA OG MÅNEN

- Hva ville skje dersom sola ikke fantes?
- Ta på forskjellige gjenstander som står i sollys og som står i skygge. Kjenner du forskjell på varmeutstrålingen?
- Ta to potteplanter. Plasser den ene i vinduet, og den andre i skyggen i rom som ellers har samme temperatur. Vil de utvikle seg forskjellig?
- Eksperiment med brenn glass: Brenn hull i et papir ved å sende solstråler gjennom et brenn glass. Hva kan skje dersom du kaster glass i naturen?
- Dag/Natt eksperiment: Lys med en lommelykt (sola) mot en globus (Jorda). Der det lyser er det "dag", og i skyggen er det "natt". La globusen gå rundt slik at barna ser hvordan dag og natt forskyver seg.
- Tegn og forklar vannets sirkelgang. (Regn-elv-hav-fordampning, fortetning og påny regn).
- Observer de ulike månefasene. Tegn de ulike månefasene du har observert. Sett navn på de.
- Lag en loggbok for observasjoner av månefaser ute. Tegn fasene inn i loggboka.
- Observer månen i sigd (i ny og ne), og prøv å få øye på konturen av hele månen.
- Illustrer månefasene i klasserommet med en lommelykt (sola) og en ballong i en snor (månen). Beveg ballongen i en sirkel rundt en globus.
- Skriv en stiloppgave om en reise til månen.
- Klipp ut av aviser og ukeblader stoff om månen.

FAKTA OM OZON-LAGET

- Ozon-laget er et forholdsvis tynt gasslag rundt jorda.
 - Avstanden fra jorda til ozon-laget er fra 15-40 km.
 - Ozon-laget er bygget opp over flere milliarder år.
 - Ozon-laget beskytter jorda mot solas ultraviolette stråler.
 - De siste årene har ozon-laget blitt betydelig svekket.
Over nord- og sydpolene er det oppstått hull i ozon-laget.
Dette fører til at de ultraviolette strålene kan gjøre skade på planter, dyr og mennesker:
 - mer hudkreft
 - plantene blir skadet eller dør ut
 - matvareproduksjonen minker
 - gjennomsnittstemperaturen på jorda øker, vi får drivhus-effekt og tørke
 - plankton dør, livet i havet blir forandret, pol-isen smelter, havet stiger og vil legge mange byer og store landområder under vann
 - Årsaken til svekkelsen av ozon-laget er produksjon og bruk av gassen klorfluorkarboner, populært kalt freon-gass. Denne er produsert av mennesket, og har aldri eksistert i naturen. Fra 1920 da gassen første gang ble framstilt, og fram til i dag, har forbruket av freon-gass vært på 18 millioner tonn. Årlig bruker vi nå ca 800.000 tonn.
 - Freon-gassen bruker ca. 10 år fra jordoverflaten til den når opp til ozon-laget.
 - Freongassen benyttes ved skumplast-produksjon, i isolasjonsmateriale som isopor, i kjøle-anleggene i kjøleskap og dypfrysere, i brannsluknings-apparater, i kunstgjødsel og spraybokser som er produsert i utlandet (og som er forbudt i Norge).
- HVA KAN GJØRES FOR AT OZON-LAGET IKKE ØDELEGGES?
- Vi må arbeide for å forby freon-gass, og finne erstatninger som ikke er skadelige.
 - Innlevering og behandling av spesial-avfall, som f.eks. kjøle-aggregat og spray-bokser.
 - Freon-gassen i avfallsartikler må gjenvinnes.
 - Vi må få til avtaler for å redusere freon-utslippet.

FAKTA OM MYTER

- En myte er en fortelling om guder og overnaturlige vesener.
- En legende er en fortelling der de overnaturlige vesener blir menneskeliggjort.
- Myter og legender er ikke-vitenskapelige forklaringer på naturfenomener.
- Mytologi er en samling av myter, eller læren om myter.
- Mytene er ofte tilknyttet rituelle handlinger, f.eks. ofring. Gamle ritualer lever videre, f.eks. St.Hans feiring.
- Myter kan være en beretning om naturfenomener, og samtidig forklare hvorfor ritualer er nødvendig.
- Sola som dukker opp i øst og forsvinner i vest om kvelden, er blitt inngående beskrevet i forskjellige myter.
- For menneskene på jorda ser det ut som sola beveger seg. I alle mytologier er det lagd forklaringer på hvordan denne ferden foregår. De forskjelligste typer transportmidler er nevnt i disse mytene, -både vogner og skip.
- Et lyn kan tolkes som et tegn fra gudene, eller bli et karakteristisk trekk ved en guddom (Tor med hammeren fra Norrøn mytologi, Zevs fra gresk mytologi eller Tordenfuglen i indisk mytologi).
- Før i tiden levde folk i nær kontakt med naturen. Mennesket forstod at alt jordsmonn er grobunn for planter som kan komme til nytte for det som lever. Jorda, både dyrket og udyrket mark, ble kalt GAIA - jordgudinnen.
- Universet, jordas og menneskets tilblivelse er et stadig tilbakevendende tema i de forskjellige mytologier.
- Det finnes myter fra alle verdensdeler. De kan ha store likhetspunkter. Både gresk, norrøn, babylonsk og indiske myter tar alle for seg naturfenomener, men gudene har forskjellige navn.
- Mytene er ofte belærende, og hjelper mennesket til bedre å forstå seg selv og leve etter de lovene som gudene har laget.
- Myter kan være knyttet til lokale begivenheter, fenomener og spesielle trekk i landskapet. Innsjøer = guddommens tårer, fjell, kampesteiner og vulkaner = guddommelige skorsteiner.
- Myten er en form for språk; å fortelle noe om en gjenstand, en begivenhet eller en handling, er å gi gjenstanden, begivenheten et navn.

Vi har mange navn, ord og uttrykk som stammer fra mytologien: Fotball-laget Mjølner og Frigg. Vi sier at sola står opp, men den oppfører seg jo ikke ellers som oss mennesker. Likevel pleier vi ikke til vanlig å fundere på om det er en gud i den fjerne, lysende horisonten som " står opp" fra sin seng. Vi sier at vinden "pisker oss", selv om den ikke har noen pisk osv.

- (Et sagn er en kortere fortelling som er blitt muntlig overlevert gjennom generasjoner. I motsetning til eventyr forteller det om noe som virkelig har hendt, og er derfor knyttet til bestemte steder, personer og begivenheter. En fabel er en kort allegorisk fortelling med moral, eller handlingen i et skuespill; et diktverk).

FAKTA OM SKOGENE

- Skogene blir brukt til tømmer (hus og båtbygging)
 - papir
 - brensel
 - mat (ville planter, urter, dyr)
 - beiteområder (sau, geit)
 - landbruksområder
- Hvert år ødelegges store områder skog i verden.
- Skogsdøden i Europa skyldes forurensning. Den sprer seg fort og går særlig utover nåletrær (gran, furu).
- Regnskogene (Sør- og mellom Amerika, Afrika, Asia) er et over 60 millioner år gammelt økologisk system.
- Regnskogene er fuktige og varme, derfor finnes det store mengder insekter, planter og dyrearter der. Ved ødeleggelse av regnskogene forsvinner dette mangfoldet.
- Regnskogene produserer det meste av oksygenet på jorda vår.
- 250.000 kvadratkilometer forsvinner hvert år. Det tilsvarer mellom 50 og 60 fotball-baner hvert minutt.
- Ødeleggelsene av regnskogene fører til:
 - utryddelse av enkelte folkegrupper, deriblant indianere
 - ulike plante- og dyrearter forsvinner
 - Jorderosjon (regn og flom tar med seg matjordlaget)
 - tørke/ørkenspredning
 - mindre mat
- Når regnskogene forsvinner, stiger temperaturen.
- Industrielandene får tømmer fra utviklingslandenes skoger.
- U- landenes skoger forsvinner raskt. Ofte blir ikke disse områdene brukt som jordbruksland, og blir halv-ørken.
- Over 200 millioner mennesker driver svedjebruk. Det betyr at de brenner skogområder for å kunne utnytte jorda. Før i tiden lå jorda brakk i 10-30 år etter første innhøstingen, slik at skogen igjen kunne vokse fram. Nå ligger jorda brakk i mye kortere tid, slik at jorda blir utpint.
- Over halvparten av verdens befolkning bruker ved som energikilde (oppvarming og matlaging). Dette fører også til avskoging.
- Avskoging kan stanses og ny skog kan plantes. Det er satt igang treplantingskampanjer blant barn og ungdom over hele verden.
- I India er det sterke bevegelser i gang for ikke å hugge ned regnskogene.

FAKTA OM TØRKE, ØRKEN OG ØRKENSPIREDNING

- Ca. 30% av landjorda er tørre områder.
- Ca. 6% er ren ørken.
- De største ørkenområdene finnes i Afrika.
- Sahara-ørkenen ligger i Afrika. Den høyeste temperaturen i verden er målt her, +57,7 grader Celsius. Det er så varmt at du kunne steke egg i sanden.
- Hvert år vokser Sahara-ørkenen ca. 6 km lengre sørover.
- Når skogene forsvinner blir jorda ubeskyttet.
- Nomadebefolkningen har måttet slå seg ned og blitt fastboende jordbrukere. Det betyr at jorda blir mer utpint.
- Et av prinsippene til Sioux- indianerne i Nord-Amerika (tidligere nomadefolk) var at de alltid plantet til det området de forlot, slik at det var vokst ut igjen til neste gang de kom dit.
- I Sahel-ørkenen var nomadene blitt presset til å overbeite halvtørre ørkenområder. Det var vanskelig for plantene å vokse opp igjen. Ørkenen spredte seg.
- Monsunvinden har vært stabil i alle år. Det er en jevn vind. På vinteren blåser den fra India til Afrika, og på sommeren fra Afrika til India.
- Siden regnskogene forsvinner i India har dette gått ut over monsunvinden. Dette fører til at det ofte blir flom i India og tørke i Afrika.
- Tenk deg et område som er 100 ganger så stort som Norge. Et så stort område er i dag truet av ørken-dannelse.
- Moderne, ensidig jordbruksdrift med tunge landbruksmaskiner som klemmer sammen jorda, gjør jorda mer sårbar for jorderosjon og ørkendannelse. Flere millioner tonn jord forsvinner hvert år.

ARBEIDSGAVER OM SKOGER OG ØRKENSPIREDNING

- Hvor finnes det regnskoger?
- Velg ut et område med regnskog i verden. Bruk atlas, leksikon og andre oppslagsbøker. Hva synes du er mest interessant (dyreliv, planteliv, befolkning)? Tegn og fortell!
- Hvorfor forsvinner regnskogene?
- Kan du finne navn på tresorter som er vanlige i regnskogene?
- Hvilke tresorter har vi i Norge?
- Hva bruker du til daglig av tre?
Lag en liste eller eventuelt en utstilling.
- Kan du navnet på flere ørkenområder?
- Hvorfor sprer ørkenen seg?
- Hva kan du finne ut om nomade- og jordbruksbefolkning.
- Hvordan kan sauer og geiter være ødeleggende for skogene?
- Kan du lage en rebus til sidemannen som handler om forurensning eller klimaendring?
- Hvordan er det med vanning, gjødsling og tørke hos deg - i hagen, i veranda- kassen, i vinduskarmen. Observer og studer: Hvor ofte må plantene vannes så de ikke skal tørke ut?
- Finn 10 adjektiv (ev. substantiv/verb) som passer til ørken.

FORSLAG TIL ARBEIDSOPPGAVER

1. La elevene sette opp en liste over forurensningsord, eller lage sin egen lille ordbok.
Ordene kan de bruke som hjelp til å lage et dikt eller en fortelling, eller som tekst til en billed-collage.
2. Skriv dikt, eventyr, stil-oppgaver:
Mannen i månen.
Søppel-plassen forteller.
Hvordan vil jeg verden skal være når jeg blir voksen?
"Vi har ikke råd til naturvern!"
3. Hva trenger vi for å leve?
Sett opp en liste på tavla, og la elevene finne ut hva som er nødvendige og hva som er unødvendige produkter, ev. gå i butikken. Er det noen av produktene som forurensner?
4. Sett opp en liste over produkter hvor det er brukt skumplast og hvor det er brukt isopor.
Informere elevene om hva de brukte som isolasjonsmateriale og fyllmasse før i tiden.
5. Studer nærmiljøet. Hva slags forurensningsproblemer kan man peke på når det gjelder søppel, forsurening, fabrikker, jordbruk o.a. La elevene selv komme med ideer ut fra det de vet/har erfart.
Hvordan forurensner jeg?
6. Billed-collage.
La elevene finne utklipp/bilder fra aviser og ukeblader som viser forurensning. Lag en billedmontasje, med eventuell tekst til. Lag en tilsvarende collage med vakre naturbilder.
Dette arbeidet kan utvides til en større utstilling på skolen.
7. Lag en modell av jordkloden, med forurensning og miljø-ødeleggelse på den ene halvparten (slik vi frykter den kan bli), og med frisk og fin natur på den andre halvparten (slik vi ønsker den skal bli).

8. Tegneserie.

Klassen lager en tegneserie sammen.

La elevene lage tegneserie med utgangspunkt i forestillingen. Del klassen i grupper på 3-5 elever. Hver gruppe velger en sekvens fra forestillingen, som de utdyper og dikter videre på gjennom å lage en serie med tegninger og tekst til tegneserien. Tilsammen bør tegningene og teksten fortelle de viktigste delene av historien.

9. Skyggeteater.

- Skyggeteater kan være en vakker og poetisk form, der selvkomponert musikk (lyd-forming) gjør seg godt.
- Skyggefigurene kan f.eks. lages ut fra elevenes første tegninger. Materialet kan være papp, gjennomskinnelig plast, stoff, tynn skumplast.
- Temaer fra forestillingen kan lett utdypes ved bruk av skyggeteater. Det er mulig å dikte videre på enkelte sekvenser, f.eks. der Sola prøver å presse Sapana ut fra Stjernelandet. Lag nye replikker, improviser.

Aktuelle temaer kan være:

Livet i Stjernelandet.

Arransikt på jorda; å være annerledes/ bli ertet.

Å være innvandrer i Norge.

(Om skyggeteater; -se Forming i Skolen nr.5/87 s.26)

10. Rollespill.

Finn situasjoner fra teaterstykket som kan relateres til vår hverdag, f.eks.

- Sapana blir utvist av Sola.

Hva tenker og føler de forskjellige personene i denne situasjonen.

Hva viser ansiktet/kroppen, og hva sier de?

Ut fra dette kan en skape nye situasjoner, f.eks. en innvandrerkamerat blir med hjem til en norsk familie. En i familien vil ikke ha kameraten der, mens resten av familien ønsker det? Hva skjer? Improviser fram et rollespill! Hva tenker og føler personene i situasjonen, og hvordan uttrykker de det med kropp og stemme?

Diskuter spillet etterpå, og lag eventuelt nye spill med utgangspunkt i de tanker og ideer dere får underveis.

1	2		3	4	5	6	7	8		9
10		11								
12		13			14					
15				16	17	18	19	20	21	
22						23			24	
25					26					

KRYSSORD

VANNRETT

- Tema for kryssordet/ Stort problem for naturen
- Trollmannen fra _ _
- Rammes noen land av (bestemt form)
- Fisk
- Pronomen
- Elv (-- EN)
- Roald Dahl
- Fant Askeladden
- Avfall (bakvendt)
- Instrument (+E)
- Utrop
- Smerte
- Åpne munnen
- Sans (+H)

LODDRETT

- Legemsdel
- Ødelegges av bl.a. spraybokser
- Avfall fra fabrikk
- Oste
- Lever
- Norsk Korrespondanseskole (forkortelse)
- Fisk
- Ikke inn
- Tilføres jorda
- Smertes
- I bensin
- Rane
- Plagg
- To
- Katt

Løsning se side 23

SOSIALE RELASJONER

A. La elevene reflektere over de sosiale relasjonene i forestillingen:

- Hvem bestemte i Stjernelandet?
- Hvordan oppførte de seg overfor hverandre?
- Hvorfor ville Sola kaste ut (forvise) Sapana?

B. Hvordan er det å komme fremmed inn i et miljø - bytte skole, innvandrere o.l.

C. Hvem bestemmer

- i familien
- i kameratflokk
- på skolen
- i samfunnet

D. Når det oppstår konflikter (under pkt. C), hva kan gjøres for å forandre situasjonen?

E. Rollespill:

- Hvor skal vi dra på sommerferie?

Mor, far, barn har forskjellige ønsker.

Stans spillet etter en stund og la en annen elev hoppe inn i rollen som mor, far eller barn. Denne eleven skal forsøke å løse konflikten (i rolle).

- Hvem skal ta oppvasken?

Mor, far og barn krangler om dette.

- Overtale motparten. (To jobber sammen, - parvis)

1) Foreldre/barn: barnet vil ha nye klær, f.eks en dyr boblejakke.

2) To venner: A og B skal på kino.

A vil se en Western mens B vil se en kjærlighetsfilm.

3) Bedriftseier/Jordbruker:

A vil kjøpe et jorde av B til sin fabrikk.

Husk! Det skal være vanskelig å overtale hverandre!

Finn på så mange gode argumenter som mulig.

F. Forurensing

- Hvem forurenses?

2. Hvem gir dem lov?

3. Hvordan kan vi påvirke forurenserne og myndighetene slik at det blir mindre forurensning?

G. "KATASTROFEN" - LÆRER-I-ROLLE SPILL

(for barn fra 5. klasse)

LÆRER FORTELLER:

La oss tenke oss inn i framtiden - en framtid etter at det har skjedd en katastrofe. Det som har skjedd er at en fabrikk slapp ut giftige gasser, slik at fisken i vannet døde, og jorda ble ødelagt. La oss forestille oss at foreldrene deres enten jobbet med fiske eller jordbruk, eller på fabrikk. Nå er de arbeidsløse. Fabrikkene måtte nedlegges.

Nylig er det åpnet en ny fabrikk som produserer kjøleskap, - men få har fått jobb der.

Dere ble født etter at katastrofen hadde skjedd, og har nå bestemt dere for å lage et skuespill om dette, som dere vil spille for å markere 15 års dagen for katastrofen. Dere håper dette vil minne folket om hva som skjedde, og forhindre at det vil skje igjen.

ROLLESPILLET:

Enten la elevene foreslå tre korte scener fra et slikt stykke, eller gi dem følgende forslag:

1. FØR KATASTROFEN

(f.eks. en familie som sitter ved middagsbordet og snakker om fabrikkene, et møte i fabrikkene el.l.)

2. KATASTROFE-ØYEBLIKKET

(f.eks. arbeidere som oppdager katastrofen, lekkasje, eller en familie som får melding om det som er i ferd med å skje.)

3. ETTER KATASTROFEN

(f.eks. en nyhetssending på radio, eller eksperter som kommer for å undersøke, TV reportere el.l.)

Del klassen i tre. Hver gruppe forbereder en scene hver. Før elevene viser sine spill for hverandre, forklarer du at du nå skal ha en rolle i spillet. Du skal være en representant for Kulturrådet som har hørt om deres arbeid, og gjerne vil se en prøve. Få elevene til å spille disse tre situasjonene etter hverandre, uten pause eller kommentarer.

Etter at de er ferdige, ber du dem å sette seg i en sirkel. Du har fått ordre om å overtale teatergruppen om å stoppe spillet på grunn av dets kontroversielle karakter.

Du røper ikke dette i utgangspunktet, og forsøker å være så diplomatisk som mulig. Du antyder bare at du føler deg noe beklemt, og at dette er en vanskelig sak. Kulturrådet vil gjerne at folk lager teater. Du roser skuespillerne fordi de arbeider så hardt for å lage en forestilling om det tragiske som skjedde. Du roser dem for deres talentfullhet osv. Likevel - du finner grunn til å være misfornøyd med måten de har valgt å framstille dette på, f.eks. at de er ensidige og negative, ledelsen i fabrikkene kunne ikke noe for det som skjedde, det var en ulykke, de har kanskje fått feilaktige opplysninger. Prøv så å få overtale dem til å sette opp et annet stykke, f.eks. Peer Gynt.

Få elevene med på denne diskusjonen, og la dem stå på sitt. Lakk dem da med at de skal få et eget teaterlokale, hvis de lar være å spille stykket.

Det kan nok lønne seg å bruke mye tid på å rose dem i begynnelsen, og si at du har hørt at de er veldig opptatte av det som skjedde, at når de først har bestemt seg for å spille et stykke, så er det fint at de står på og ikke gir seg osv. På denne måten blir det lettere å få elevene til å argumentere. Når de er ivrige etter å forsvare sine spill, kan du antyde mere alvorlige konsekvenser som f.eks. tilbaketrukket støtte, lukking av øvingslokalet, eventuelle hardere reaksjoner - som du personlig ikke er ansvarlig for. Stopp spillet når du føler elevene har strukket seg så langt de kan. (Reflekter sammen over hva som skjedde og hvorfor?) NB! I "lærer-i-rolle" spill er det lurt å bruke noe for å signalisere lærerens rolle, f.eks. en mappe, briller, en jakke el.l. Da blir det lettere å se når læreren deltar i spillet, "går i rolle". Når du legger gjenstanden fra deg/ tar av deg "kostymet" viser du at du går ut av rollen, og inntar de vanlige lærerfunksjonene igjen.

VIDERE ARBEID

Hva har skjedd med stedet etter katastrofen? Hvordan bor folk, hvordan ser jordene ut, hvor og hvordan leker barna? Diskusjon! Trekk inn dagsaktuelle situasjoner, og lag nye rollespill ut fra dette.

"TIME I BEVEGELSE"

Etter å ha sett forestillingen Arransikt og Stjernefolket er det mulig å arbeide med bevegelsestrening og kroppsuttrykk, som kan relateres til de uttrykk skuespilleren skapte i forestillingen. Dette kan være god trening for mime/rollespill og eventuell senere teatertrening, men er også en utmerket måte å gi barna en fysisk egenerfaring i å uttrykke (og reflektere over) noen av de tankene og følelsene stykket setter i gang.

Slike timer i bevegelse kan legges opp på mange måter, men med litt eldre barn kan det være lurt å arbeide med litt "bevegelsesteknikk" før en går over til følelsesuttrykket, mens mindre barn gjerne tar utgangspunkt i følelsesuttrykket og sine indre forestillinger, og umiddelbart gir uttrykk for disse i bevegelseslek/dans. Det følgende er en time som er utprøvd med barn fra 1. til 6. klasse:

1. Strekk armene - med foldede hender, håndflaten utover; - over hodet, forover, bak ryggen.
2. Rist hånden, som om du rister av deg vann.
Rist til du blir gele i hånda. Samme med andre hånda.
3. Rist benet - fra hofta. Kan du bli gele i foten også?
4. Vær smal, bred, vridd og rund i ansiktet. Prøv flere ganger!
5. Strekk deg opp og vær smal i hele kroppen, i ansiktet også.
6. Armene ut til siden, vær bred i hele deg.
7. Vær rund i kroppen og ansiktet.
8. Vær vridd i kroppen og ansiktet.
9. Beveg deg rundt i rommet og vær smal, bred, rund og vridd.
10. Gå på forskjellig underlag:
 - På en varm, deilig sandstrand, gå ut i vannet, det er langgrunt, vannet rekker deg til ankene, leggene, lårene, hoftene, midjen, -du ser en hai og må løpe tilbake.
 - Du kommer inn på land; det er stenete og masse skarpe skjell, du kommer opp på veien og skal krysse den - brennhet asfalt. Du skal over en elv med glatte stener, du kommer til et gammelt hus, går opp en trapp, åpner døra, det er stummende mørkt, løse planker og

spindellev. Du kommer deg fram til neste rom, går veldig sakte, (slow-motion). Til slutt kommer du til en dør. Du åpner denne. Hva ser du/hva skjer?

11. Gå ut i jungelen, hvilke dyr ser du eller møter du?
Vær dyrene.
12. Vær glad, -vær glad uten en lyd. Lag en glad statue.
Lag statuer som er glade, sinte, stolte og lei seg.
13. Del opp rommet i fire. Vær glad i ett hjørne, sint i neste, lei deg og stolt i de øvrige. Gå rundt i rommet. Når du er i det sinte hjørnet er du sint (uten en lyd), i det glade hjørnet glad osv.
14. Vær Sola i stykket; - når den er sint og når den er glad.
15. Vær Månen, Arransikt, de sorte fuglene.
16. Vær Arransikt som skyter fugler, og som dukker hver gang en fugl kommer (opp og ned på gulvet).
17. Ligg ned på gulvet og slapp av.
18. Snakk sammen om det dere har opplevd.
Snakk om innholdet i teaterstykket og om hvordan vi kan uttrykke tanker og følelser ved hjelp av kroppen.
Trek eventuelt inn andre observasjoner barna har gjort angående kroppsspråk, og la dem demonstrere hva de har sett. (F.eks. redde mennesker, sinte mennesker, travle mennesker, gamle mennesker). Reflekter over hva disse kroppsholdningene gjør med følelsene.
Oppgave: La f.eks. en elev være sint - en annen redd, lag en situasjon og la de spille et kort rollespill. Samtal om følelsene de opplevde. Bytt til motsatt rolle. Gjenta samtalen. Erfaringene fra dette kan videreføres til f.eks. rollespillet om sosiale relasjoner (s.19) .

¹ F	² O	³ R	⁴ U	⁵ R	⁶ E	⁷ N	⁸ S	⁹ i	¹⁰ N	¹¹ G
¹² O	¹³ Z	¹⁴ T	¹⁵ Ø	¹⁶ K	¹⁷ K	¹⁸ E	¹⁹ N	²⁰ j		
²¹ T	²² O	²³ R	²⁴ S	²⁵ K	²⁶ S	²⁷ i	²⁸ N	²⁹ Ø		
³⁰ N	³¹ i	³² L	³³ B	³⁴ R	³⁵ D					
³⁶ B	³⁷ L	³⁸ E	³⁹ i	⁴⁰ L	⁴¹ E	⁴² P	⁴³ P	⁴⁴ Ø	⁴⁵ S	
⁴⁶ H	⁴⁷ A	⁴⁸ R	⁴⁹ P	⁵⁰ Y	⁵¹ A	⁵² U	⁵³ Y	⁵⁴ E		
⁵⁵ G	⁵⁶ A	⁵⁷ P	⁵⁸ E	⁵⁹ Ø	⁶⁰ R	⁶¹ S	⁶² E	⁶³ L		

KORT INNFORING I PROSJEKTET "AKTIVISERENDE TEATER"

Da forestillingen Arransikt og Stjernefolket ble laget i 1986/87 (av Nina og Helge) lurte vi på hvordan forestillingen kunne stimulere barnas billedskapende evner og kunstneriske uttrykksbehov; - gjøre barna med-diktende og fabulerende. Vi lurte også på hvordan forestillingens budskap kunne bli trukket inn i temaorientert undervisning av barnas lærere. For å hjelpe lærerne i arbeidet har vi laget dette undervisningsmaterialet. Vi mener å ha erfart at lærerens rolle er avgjørende for barnas opplevelse og bearbeiding av teaterstykket. For å skrive rapport om teaterprosjektet er vi svært interessert i barns tegninger/arbeider og læreres positive/negative erfaringer med for- og etterarbeid.

NOEN REFLEKSJONER OM UNDERVISNINGS-STRATEGIER

Våre erfaringer til nå viser at de fleste barn fra 6/7 års alderen og voksne lever intenst med i historien som blir fortalt med ord og mime av Nina. Hun spiller i alt 10 roller uten bruk av kostymeskift, masker, rekvisitter/dekor eller lyseffekter. Med utgangspunkt i de signaler eller tegn skuespilleren sender ut, må barna skape seg sine egne indre bilder av historien og av hvordan Jordfolket og Stjernefolket ser ut; Sapana, Stjernegutt/Arransikt, Sola, Månen, Morgenstjerne og alle de andre. Ofte har vi sett at barna tegner og former skikkelsene og de dramatiske og poetiske situasjonene på høyst ulik og individuell måte, noe vi ser på som svært positivt. Læreren kan med utgangspunkt i barnas forestillinger og spontane tema-interesse legge opp undervisnings- strategier for en videre oppfølging i ulike fag og tema-områder. (I FORMING I SKOLEN nr. 5/ 1987 har Helge Reistad skrevet en innføring om prosjektet.)

FORBEREDELSEN:

De yngste barna (fra 6-10 år) har vi ofte ikke forberedt på annen måte enn at læreren har snakket litt om stykket de skal se; - "å kle sitt hjerte i forventning" poetisk uttrykt. De kan f.eks. bli fortalt fabelen eller fundere over hvordan en skuespiller kan bli 10 personer uten å skifte klær/ kostyme.

For litt eldre barn over 10 år, kan det være lurt å få barna engasjert i miljøspørsmål; spesielt hva som forårsaker tørkekatastrofer, ødeleggelse av ozon-laget, miljø-forgiftning osv.

Når det gjelder miljøvern kan det være lurt å trekke inn hvordan indiansk nomadekultur i flere århundreder levde i økologisk harmoni med naturen. Kanskje Sioux-indianernes ideer og fine livs-filosofi kan trekkes fram fra glemselen for å redde den "siviliserte" verden fra økologisk katastrofe. Neil Armstrong - den første mann på månen, opplevde månen som en trøstesløs og død stenørken. Han gikk på månen og så på Jorda, som hadde friske klare farger. Han lengtet tilbake til "paradiset Jorda" som han hadde forlatt. Vi må beskytte vår planet med de store havene og de grønne skogene. Vi har bare en jord. Norskfaget kan gi en innføring i naturfolks forhold til naturen, og hvordan de lager myter som et poetisk bilde på naturvitenskapelige årsakssammenhenger. Slik kan poetisk/dramatiske bilder og faktakunnskap bli stående i et fruktbart spenningsforhold.

OPPLEVELSEN AV TEATERFORESTILLINGEN

Denne teaterforestillingen er laget som en intimforestilling, hvor barna sitter tett sammen på gulvet forran spilleplassen, og hvor eldre barn og voksne kan sitte på krakker eller stoler lengre bak. Mellom 100 og 150 barn vil på denne måten se og høre godt selv uten oppbygget scene, og få god og intim kontakt med skuespilleren. Vi har lagt merke til at barna av og til reagerer på det de opplever ved å forandre kroppsstilling, ved å le eller ved å bli anspente. Noen barn reagerer også ved å imitere det de ser og hører underveis. Men denne forestillingen gir ikke så mye rom for barnas aktive medvirkning underveis. Det blir derfor ekstra viktig at barna får anledning til å leke ut, imitere og gjenskape situasjoner som har gjort inntrykk på dem umiddelbart etter forestillingen.

(Se også Helge Reistad's bok "Barn, Teater og TV", - Barnevernsakademiet 2/86, om små barns aktive deltagelse under selve forestillingen).

REFLEKSJON

Ved at barna får gjenoppleve det som har gjort inntrykk på dem ved å imitere med bevegelse, lyd og replikker, gjenopplever de også og får festnet de tanker og assosiasjoner som de forbinder med handlingen i teaterstykket. Samtale og konsentrasjon om den enkeltes subjektive opplevelser, hvor alle har opplevd noe likt og noe forskjellig, kan klargjøre de indre forestillinger og gi f.eks. tegninger større individuell symbolkraft og klarhet.

INDIVIDUELL OG KOLLEKTIV FORMGIVNING

Ved å ta utgangspunkt i en sterk opplevelse fra teaterstykket, assosiere og reflektere over opplevelsen for så å uttrykke seg i tegning, vil barnet også kunne reflektere over opplevelsen mens tegningen blir laget. Vi kan si at barnet reflekterer gjennom det kunstneriske mediet. Tegningen blir et symbol for det barnet har følt og tenkt.

Mange eldre barn føler ofte at de ikke er flinke nok til å tegne, og da trenger kanskje barnet veiledning av læreren for å lære nye teknikker, eller hjelp til å uttrykke seg i et annet sanselig medium for å frigjøre skaperkraft; - hvordan hørtes lyden ut? - hvordan var bevegelsen? Hvordan lød replikken? Det viktige her er at alle barn, spesielt de som ikke har spesielle anlegg for det, får anledning til å klargjøre og forsterke sine indre forestillinger i en sansbar og symbolladet form.

Med utgangspunkt i det enkelte barns ulike forestillinger og symbol-uttrykk, kan det være fruktbart med en samtale i gruppen/klassen om hvor forskjellig barna har opplevd teaterstykket. Barna kan nå være modne for å skape materialbilder av Stjernefolkets og Jordfolkets land, eller av jorden slik de ønsker den skal være og slik de frykter den kan bli. Samtale om stykkets utforming kan klargjøre dets innhold og form. Dette vil gi ideer til videre arbeid med det som elevene vil prøve å uttrykke.

Flere lærere har med hell brukt tegningene som utgangspunkt for å lage enkle skyggefigurer eller stangdukker som barna kan uttrykke seg med og lage sine egne spill, eller de kan ta utgangspunkt i det de har laget og dikte videre ved å lage musikk (lydforming), skrive dikt, lage fortellinger eller egne skuespill. Dette kan føre til varige uttrykk for noen av de tanker og følelser som er utviklet gjennom det formende arbeidet.

Engelske pedagoger som Malcolm Ross, mener at det er gjennom refleksjon av den opprinnelige følelsesimpuls som kunstopplevelsen gir, dvs. gjennom subjektiv/refleksiv handling i lek og kunstnerisk formgivning, at barna kan komme fram til ny følelsesmessig innsikt, det han refererer til som "følelsesintelligens" (intelligence of feeling). Det kan derfor synes viktig at det følelsesmessige engasjement blir tatt vare på og utviklet når teorifagene trekkes inn, bl.a. gjennom kunstnerisk formende arbeid.

Prosjektet om "aktiviserende teater" har vist at gjennom kunst og kunnskap i samspill er det mulig å vinne fram til ny innsikt og endrede holdninger. Bearbeiding i estetiske fag i samspill med andre fagområder kan bevirke at både sansene og intellektet blir gjensidig stimulert, noe som kan føre til større engasjement og vitebegjærighet,

- og til undring over livets mange gåter.

LITTERATURLISTE

- HELTER, ANDER OG JEGERE
- Nordamerikansk mytologi (Egil Trohaugs Forlag A.S.)
TIDENS EVENTYRBØKER
- Kinesiske eventyr, Hvordan "Ør-lang" fanget sola (s.168)
Indianer- eventyr, Da lyset kom til jorda (s. 12)
Hvem kom med solene? (s. 17)
- MITT SKATTKAMMER: Fiskeren som fanget sola (s. 15)
HVA SOLA GIR OSS. (Dreyer Naturbøker)
SOLA OG SOLSTRALING. (Miljølære i grunnskolen nr. 4/11)
- ØKOLOGI OG MILJØVERN (Eilif Dahl, Univ.forlaget 1983)
GAIA- VERDENS MILJØATLAS (red. Normann Myer)
NØDENS ØKOLOGI (Magnar Norderhaug, Cappelen 1986)
OM TRÆR KUNNE GRATE (Bo Landin, Gyldendal 1987)
AFRIKA I KRISE (Loyd Timberlake, Cultura Forl.1987)
BARE EN JORD (Loyd Timberlake, Cappelen 1987)
VAR FELLES JORD (Trond Stranden, FN-sambandet 1985)
ULANDENES MILJØ (Chr.Kruse, Miljøministeriet KH,-85)
GIFTSIRKELEN (David Weir Mellomfolkelig samvirke
København, 1983.
- JA, HVA KAN VI GJØRE (S.Kværner/M.Nakkerud, Dreyer)
DYNAMIKKEN I DET LEVANDE (K.Arman/B.Bergstrøm, Kosmos
Forlag, Sverige.)
MILJØKUNNSKAP (5.utg.) (Harald Celius, Tapir)
LEKSIKON FOR DE YNGSTE (Kunnskapsforlaget)
BARE EN JORD
- A LEVE FOR FREMTIDEN (Loyd Timberlake, Cappelen)

HEFTER

- FOLKEVETT 2/87 - artikkel om ozonlaget, et
redningsprogram i 12 punkter
- BARE EN JORD - et magasin som bygger på
TV-serien "only one earth"
DUH- p.b. 8142 Oslo Dep.
0133 OSLO 1
- MILJØSTATUS Miljøverndep. nr. 1 -87.
Informasjonskontoret,
p.b.8013 Dep. Oslo 1.
- VAR FELLES JORD Miljø- og utviklingsproblemer
i den 3. verden.
FN-sambandet.
- JORDEN VI LEVER AV - en verdensstrategi for
naturvern.
Naturvernforbundet.
- VI HAR EN FRAMTID HVIS.. Grunnskolerådet
- ØKOPEDAGOGEN - "Romskipet jorda", et
forsøk i økologiundervis-
ning. Skolelauget p.b.73,
Ankertorget 0133 Oslo 1
- KUD -p.b. 8119 Dep. Oslo 1
utgir hefter i serien "Miljølære i grunnskolen:
- Forsøpling 1.14, Familien 1.8, Jeg og de andre 1.4, Årstider
1.13, Tid, Dag og Natt 1.2, Månen 2.6, Hva lever plantene av 2.11,
Solsystemet 3.2, Mangfold i naturen 4.1, Hva fører sult til 4.5,
Solstråling 4.11, Mangfold i samfunnet 5.10, Skogen som øko-
system 5.1, Naturen regulerer seg selv 5.9, Hvordan tar vi vare på
naturen 6.12, Luftforurensning 6.10.

HELGE REISTAD:

PROSJEKTET "ARRANSIKT OG STJERNEFOLKET"

SETT I FORHOLD TIL
MØNSTERPLANEN FOR GRUNNSKOLEN 1987 (M-87).

Prosjektet "Arransikt og Stjernefolket" er i tråd med den tverrfaglighet som gjennomsyrrer M- 87.

(Se forøvrig prosjektbeskrivelsen i Forming i skolen 5/87)

I M-87 kap. 8, s. 55 uttrykkes det slik:

- "Estetiske inntrykk og opplevelser og ulike former for skapende virksomhet må være en naturlig del av undervisningen. At enkelte fag helt eller delvis er viet estetisk opplæring og oppdragelse, skal ikke forstås slik at ansvaret for dette området utelukkende er tillagt disse fagene."

I kap. 20 (norskfaget), s.136 står det i klartekst:

- "Elevene må få kjennskap til eldre og nyere dramatikk og se profesjonelle teaterforestillinger."

I kap. 28 (Orienteringsfag), s.226 sies det slik:

- "Arbeid med ulike medier skal være en naturlig del av gjøremålene på skolen. Elevene må få kjennskap til ulike måter å kommunisere på, og øve seg opp til å se sammenhengen mellom innhold og form. I tillegg til tale og skrift skal de lære å uttrykke seg gjennom drama og bilder for å formidle informasjon, tanker og følelser."

"Arransikt og Stjernefolket" er en aktuell teaterforestilling som gir den inspirerende kunstneriske felleopplevelsen lærere og elever kan arbeide ut fra i bl.a. kroppsøving, forming, musikk, norsk, samfunnsfag og orienteringsfag. Særlig i tverrfaglige emner som mennesket og naturen/miljøvern er teaterstykket aktuelt.

Det er laget en metodisk veiledning og undervisningsmateriale med fakta-ark om Sola, Ozonlaget, Myter og undervisningsopplegg i bevegelse. Det er også utarbeidet arbeidoppgaver for elevene.

Øvrig begrunnelse for å innlemme teaterforestillingen i undervisningsopplegg om bl.a. miljøvern finnes i mønsterplanens generelle del:

- Verdier skolen skal bygge på, s. 14
- Omsorg og ansvar, s.16
- God allmennkunnskap, s.17
- Allsidig utvikling, s.19
- Selvstendighet og samarbeid, s.19
- En samfunnsaktiv skole, s.21
- Samfunnsorientering og samfunnengasjement, s.21
- Kulturell sammenheng, s. 22
- grunnleggende kunnskaper og ferdigheter, s.43
- levendegjøring av kulturarven, s.43
- felleskap og framtid, s.45
- allsidig personlighetsutvikling, s.46
- interkulturell undervisning, s.48
- sammenheng i lærerstoffet, s. 53
- estetiske uttrykksformer og skapende virksomhet, s.55

FAGPLANER

I de enkelte fagplaner kan en også finne begrunnelser for slik tverrfaglig undervisning med utgangspunkt i ett eller flere av de temaer som blir tatt opp i teaterforestillingen.

Det vil være av verdi at lærerne ser forestillingen, og setter seg inn i det medfølgende undervisningsmaterialet, i god tid før barna ser forestillingen.

KRISTENDOMS-KUNNSKAP:

- Gud og skaperverket, s.106
- Mennesket og naturen,
- Ansvar for medmennesker og naturen,
- samspill og samarbeid mellom mennesker s. 113
- respekt og toleranse, s. 113
- vern om liv s.113
- menneskerettighetene s.113
- andre religioner og livssyn s. 114
(indianernes livssyn, myter og skikker)

LIVSSYNSKUNNSKAP:

- andre religioner s. 120

- skriftløse religioner s. 126
- å leve sammen s.127

NORSK:

- grunnleggende lese og skriveopplæring, s. 132
- muntlig bruk av språket, s. 134
(spesielt dramatisering)

ORIENTERINGSFAG:

- samspill og samarbeid mellom mennesker s. 218
- livsgrunnlag og livsformer i naturen s. 223
- ressurser og næringsliv s. 224
- kommunikasjon, drama, bilde og medier
(hovedemne) s.226

SAMFUNNSFAG:

- natur, mennesker og ressurser, s. 233
- kommunikasjon, medier og påvirkning, s. 236

MUSIKK:

- Musikk - bevegelse- drama (hovedemne) s.259 -

FORMING:

- bildeforming, (hovedemne) s. 267
(spes. uttrykke tanker, forestillinger og følelse)
- forstå og vurdere bilde, skulptur og bruksform
(hovedemne) s. 272
- forming i temasammenheng (hovedemne) s. 273

KROPPSØVING:

- lek, dans og drama- aktiviteter (hovedemne) s.281
(spes. mime, improvisasjon, rollespill)

TEKSTEN TIL "ARRANSIKT OG STJERNEFOLKET"

(Skrevet av etter lydbånd)

- FORTELLER: En gang
et sted på jorda
bodde jordfolket
og over dem,
oppe på himmelhvelvingen,
bodde stjernefolket,
-alle stjernene, månen og sola.
Sola sendte sine varme stråler rett ned på jordfolket.
Det var tørt og varmt hos jordfolket-
De fryktet tørken, varmen og sulten.
Det eneste som stjernefolket fryktet,
var de sorte fuglene,
for de klippet over båndene
som holdt stjernefolket oppe
på himmelhvelvingen.
Hos jordfolket bodde ei jente - hun het Sapana
Hver eneste dag måtte hun gå langt ut
på jordene for å hente mat.
- SAPANA: -Jeg orker ikke... Ikke i dag og... det er så varmt.
Mor! Moooor!? Faaar...? Ingen hjemme?!
Da kan jeg hvile i dag...
Og sitte her og tenke på Morgenstjerne....
Jada mor, jeg skal gå....
Aåå! Jeg går nå.
A, det er så varmt.
-A sol,
-Du blir jo varmere og varmere for hver dag
-Ser du ikke det da at graset visner,
og folket lider.
- FORTELLER: Men folket, de sa bare:
-A, så varmt, A så varmt, A så varmt,
slik gikk de og sukket og stønnet hele dagen.
Men Sapana, hun lengtet opp og ut mot stjernene...
- SAPANA: -Der er du Morgenstjerne...
det skinner så vakkert av den

- tenk om vi to,
kunne være kjærester...
så kunne vi sveve langt der ute
i nattens blå kjølighet,
og titte ned på den varme jorda!?
- A, Morgenstjerne...
- FORTELLER: Hver eneste morgen før alle de andre våknet
løp hun ut for å hilse på Morgenstjerne.
- SAPANA: -Morgenstjerne! Nå kommer jeg til deg.
-En mann!
-Hvem er du?
- MORGENSTJERNE: -Jeg er Morgenstjerne, jordkvinne.
- SAPANA: -Morgenstjerne? 1,2,3,4,5,6,7,8,9,10!
så vakker han er...
-ikke gå....!
- MORGENSTJERNE: -Følg meg til Stjernelandet, jordkvinne
og glem folket ditt.
- SAPANA: - Jeg...
A, Morgenstjerne!
Mor! Far!
Jeg kommer Morgenstjerne. Jeg kommer.
- FORTELLER: Hun forlot folket sitt
Morgenstjerne tok henne med til en stor
busk, og ytterst ute på busken var det
et tynt, fint edderkoppspinn,
og forsiktig, forsiktig
tråtte de ytterst, ytterst, ute ...
og plutselig så for de
oppover og oppover og oppover
helt til de kom til Stjernelandet.
Og der var det fullt av edderkoppspinn.
De ålte seg fram forsiktig -
så ikke de skulle ødelegge nettet.
De fikk edderkoppspinn i håret, i øynene,-
over alt!
- Kom, sa Morgenstjerne, så går vi hjem til mor og far
Faren til Morgenstjerne- det var... SOLA,

og moren det var MANEN, gammel- sliten og krumbøyd.

MANEN: -Akk ja...

Tenk! Morgenstjerne er forelsket i en jordkvinne...

Jeg husker da jeg var forelsket,

det var tider det....

-A, at han skulle bli så sint!?

-Der er de jo. Morgenstjerne og Jordkvinnen,

å... de kommer jo hit!

Jeg skulle ikke fortalt til Sola at de var forelsket.

-Velkommen, til Stjernelandet -jordkvinne! -Morgenstjerne!

-Faren din er rasende. Jeg fortalte at du er forelsket.

Det begynner å bli varmt!,

Sola er alt på nedtur. Kom!

FORT.: De skyndtet seg hjem - og stod der og ventet
og inn av døra - kom SOLA.

SOLA: -Uuut av mitt hus!

Jeg hater jordfolket,

de ødelegger alt,

til og med sin egen jord.

-Ut!

SAPANA: Neeeee!

FORTELLER: Men det skjedde ikke,
for Morgenstjerne og Månemor stoppet Sola.
- Og sånn stod de og stirret på ham, lenge,
lenge, - og Sola:

SOLA: -OK! Hun kan få bli.

Men husk,

følg våre lover.

FORTELLER: Det var akkurat som edderkoppnett,
begynte å snøre seg sammen,
inne i Sapana.

Månemor, hun så det, tok Sapana tilside og sa:
dette skal vi greie.

Kom, så går vi to ut på Jordene.

FORTELLER: Ute på Jordet kom de forbi Edderkoppmannens hage,
og der oppdaget Sappana:

SAPANA: -Nææ, se der,

en kjempeturnips!

MANEMOR: -Stopp, Sapana, ikke rør!

Den er hellig.

SAPANA: -Hellig, det kan den vel ikke være.

MANEMOR: -Stopp, rører du den
vil det skje deg en stor ulykke.

SAPANA: Hvorfor?

MANEMOR: -Nei, det vet jeg ikke.

Den er hellig!

FORTELLER: Hellig? tenkte Sapana. Hellig...?

Siden gikk de aldri mer til Edderkoppmannens
hage.

FORTELLER: Hver eneste morgen reiste Morgenstjerne ut på
sine lange himmelturer, og Sola på sine,
Og Månemor pleide alltid å si:

MANEMOR: -Pass dere!

Pass dere da for de sorte fuglene!

-Jeg kan aldri få sagt det mange nok ganger.

De er Stjernefolkets verste fiender.

FORTELLER: Så gikk hun og Sapana ut på Jordene.
En dag oppdaget Sapana en liten kul
på magen.

Og den vokste, og vokste og vokste,
helt til Stjernegutt ble født.

SAPANA: - A, Stjernegutt,
du har fått jordfolkets varme, kloke blick,
og jordfolkets kraftige, store føtter.
Morgenstjerne, er han ikke søt?

M.S.: - Jo visst Sapana, er gutten min søt,
men jordfolkets blick, det har han ikke.

Stjernefolkets skinnende klare blick har gutten,

SAP.: -Stjernefolkets?

A nei, jordfolkets kloke, varme blick
og jordfolkets lille klumpete nese,

M.S.: -Jordfolket!? -Stjernefolkets skinnende klare blick.

SAP.: -Jordfolkets klumpete nese!

M.S.: -Stjernefolkets skinnende blick! (osv.)

FORT.: Sånn stod de og kranglet om Stjernegutt.

Men riktige uvenner ble de aldri.

Månemor, hun ble glad i lille stjernegutt.

MANEMOR: -A Gutten min, ikke bry deg om den dumme sola, du

- FORTELLER: En dag da Månemor var syk,
Ja du vet- på den tida, du ikke kan se henne
oppe på himmelvelvingen,
da passet hun lille Stjernegutt, og
Sapana gikk ut på jordene alene.
- EDDERKOPM.: -Ha,Ha,Ha ! Jasså!
- SAPANA: -Edderkoppmannen. Bare han ikke tror
jeg hadde tenkt å ta opp turnipsen ?
-Jeg hadde ikke tenkt å ta opp turnipsen!
Fanget!
-Edderkoppmannen? Borte!
-Turnipsen! Hva kan den skjule? -Jeg må se.
Hellig, sa Månemor....Hellig!? -Jeg må...
Jeg setter den på plass igjen etterpå,
så er det ingen som merker noe!
- FORTELLER: Hva var det hun så? Det var et hull -
tvers gjennom himmelhvelvingen,
- SAPANA: -Jeg kan se Jorda!
Landsbyen min og folket mitt,
og mor
og far
- FORTELLER: Hun tittet og tittet,
og lengtet og lengtet,
helt til kvelden kom -
stod hun sånn,
og da tenkte hun:
- SAPANA: -Skal jeg aldri få se mor og far mer,
må jeg bli her i stjernelandet?
Hva kommer Sola til å si?
- SOLA: -Nå, jordkvinne?
Hvorfor er ditt ansikt så trist?
- SAPANA: -Jeg må få besøke folket mitt,
bare en gang! sa Sappana
- SOLA: -Jeg kan ikke stole på jordfolket.
Du har brutt våre lover.
Som straff
skal du sendes tilbake til jorda,
for alltid.

- SAPANA: -Men hva med Stjernegutt?
Han er jo barnebarnet ditt!
og Morgenstjerne, hjelp meg...
- FORTELLER: For første gang ble Månemor..
rasende på sola.
- MANEMOR: -Ditt forbaskede vesen,
bare du kunne vise bitte lite grann varme.
- FORTELLER: Men Sola var og ble urokkelig.
han sendte bud etter edderkoppmannen,
og sammen spant de et nett
rundt Sapana og Stjernegutt,
og de ble heist ned gjennom hullet
i himmelhvelvingen, og som et
stjerneskudd for de til jorda,
- SAPANA: -Å Stjernegutt,
ansiktet ditt er kuttet opp.
Du blør!
A Sol, at du kunne!?
- FORTELLER: Det var repet som Sola hadde rykket i,
som skar stjernegutt rett inn i ansiktet,
så han fikk et dypt blødende sår.
Stjernegutt gråt,
og Sapana prøvde å trøste. Hva skulle skje?
En gammel mann var i nærheten
- Et stjerneskudd?
- BESTEFAR: Det faller ned her jo...
En kvinne
med et barn som gråter.
Men barnet blør jo...
- SAPANA: Ansiktet hans er kuttet opp,
å hjelp meg, gamle mann..
Far!
- FORTELLER: De skyndtet seg hjem og stelte såret
til Stjernegutt. Såret grodde,
men han fikk et stygt arr
tvers over ansiktet.
Stjernegutt vokste opp

hos Jordfolket.

Han vokste seg større .. og større...
og større.....

STJ.GUTT: -Se på meg 'a dere. Se hva jeg kan 'a!
Se på meg 'a gutter! -Se jeg kan danse!

GUTT: - ~~Næææ~~, tror du du kan danse du da,
ARRANSIKT!

ARRANSIKT: Kom deg vekk!
Bestefar.....!

FORTELLER: Bestefaren kom og trøstet.
-For meg er du bare Stjernegutt, sa han
Kom skal vi lage pil og bue.
Stjernegutt skjøt, han trente og trente,
til slutt var han så flink at
han fikk gå ut i skogen på jakt alene.

STJ.GUTT: - En fugl!
Jeg traff! Jippi.... min første fugl.

FORTELLER: Han trente og trente,
han ble landsbyens beste skytter.
Men hva hjalp det - når det nesten ikke
var flere dyr igjen å skyte - alt tørket ut.
Folket sultet.
Sapana ble fortvilet, gikk til sola og sa:
-Å Sol! Hvorfor skal du straffe folket mitt også?
De sulter. Hva galt har de gjort deg?
Morgenstjerne...! Månemor...! Hjelp meg!

Hva kommer til å skje med folket mitt ... og
Stjernegutt?
Stjernegutt....
-sønn av Jordfolket og stjernefolket..Kanskje han?
En dag er stjernefolket nødt
til å åpne portene sine igjen.

ARRANSIKT: Endelig, - et dyr!
FORTELLER: Hver dag kom Stjernegutt hjem til landsbyen
med et nytt bytte.

ARRANSIKT: -Se her 'a gutter, litt av en fangst?
GUTT: -Det er mitt!

Du tror du kan skyte våre fugler,
nå som det er så få igjen av dem. HÆ!
Han tror visst han er en av oss.

Du, hun moren min
hun syntes du var så stygg da du var liten
men jeg, jeg synes du er mye ...
styggere nå! Ha..ha.....ha..!
- FORSVINN!

ARRANSIKT: Hvordan kan de ha blitt sånn?

FORTELLER: Den kvelden fortalte Sapana og bestefaren ham
om livet i Stjernelandet,
Morgenstjerne, faren hans, om Månemor
og om den brennende, glødende Sola
som hadde gitt ham arret--
og som hadde straffet Jordfolket
med den sviende tørken-

Med ett sa bestefar:

BESTEFAR: Du Stjernegutt - må gå til sola.

ARRANSIKT: Nei-

BESTEFAR: DU må... Bare du kan redde jorda fra undergang.

ARRANSIKT: Det tør jeg ikke.
Det vil jeg ikke!
... må jeg....?!

FORTELLER: Han la ut på den lange vandringen, i det Sapana sa:
SAPANA: Farvel Stjernegutt! Pass deg for de sorte fuglene!

FORTELLER: Han vandret over høye fjell - ned dype daler-
helt til havet stoppet ham.

ARRANSIKT: -Nei, det finnes visst ingen vei til stjernelandet.
-En stige av edderkoppspinn!

FORTELLER: Han klatret og klatret , oppover og oppover,
helt til han var som en blinkende stjerne,
høyt der oppe.

ARRANSIKT: A så stort...
Hva var det...? sorte kjempefugler..
de kommer jo hitover!?

De fløy forbi alle sammen.

Han klatret og klatret, det forteste han kunne
helt til han kom til stjernelandet; og der:

SOLA -Fremmedfolk! Uuuut! Aååååå...

MANEMOR -Så,så,så,så da. Kjøl deg ned.
Det er kveld nå!
La nå denne unge mannen få tale,
før du kaster ham ut.

SOLA -Jada,jada,jada.
TAL!

ARRANSIKT - Du har straffet oss nok,
folket sulter og jorda tørker.
Opphev straffen!

SOLA -Jeg straffet bare deg og Sapana.
Jordfolket straffer seg selv.
De er selv skyld i varmen.
De følger ikke Stjernefolkets lover,
de går amok og leker med min styrke.
Alle hullene de lager i himmelhvelvingen,
slipper strålene igjennom.
Aååååå.....Jada, jada, jada.
Før jeg opphever straffen må jordfolket vise at de duger.

FORTELLER: Stjernegutt visste ikke hva han skulle gjøre
for å tilfredsstille sola.
Han fulgte Morgenstjerne ut på de lange himmelferdene,
og Månemor langt ut på jordene,
men uansett hva han gjorde var sola like misfornøyd.
Plutselig en dag- ute på himmelferden:
-Pass deg! skrek Morgenstjerne.
De sorte fuglene, de sluker oss.

FUGLENE: iiii - Stjernefolk!

AA Fuglene.-Jeg skal vise dem!

FORT. Han skjøt dem ned, en etter en. -Jippi!
Da de kom hjem den kvelden,
fortalte de Sola hva som var skjedd.

SOL -Ha,Så dyktig tror jeg ikke Jordfolket er!
Vis meg skalpene deres,så skal jeg tro deg.

FORT. Stjernegutt løp ut for å hente skalpene

AA -Se her, jeg holdt hva jeg lovet.

SOLA Yippi. Stjernefolkets fiende er død,- Oj!
La folket ditt være like dyktige som deg.
Kom og hør hva jeg har å si:

FORT. Og han fortalte Stjernegutt om den gangen
Jordfolket og stjernefolk
hadde det godt sammen
de hadde glede og nytte av hverandre
-Inntil Jordfolket begynte å tenke bare på seg selv -
de grafset og var grådige- og Sola sa:
SOLA -All sin klokskap brukte de
til å ødelegge vannene,jordene,skogene, og lufta.
Du må stoppe dem Stjernegutt, før det er for sent.
FORT. Og Sola han opphevet straffen over Stjernegutt.

Hvordan det gikk med jordfolket, det er en annen historie,-
som bare jordfolket selv kan fortelle, - om noen år kanskje?

Men er du ute en tidlig morgenstund
- og titter opp på himmelen
da kan du se to stjerner lyse der ute..
Morgenstjerne og Stjernegutt, og ser du lenge nok på dem
så kanskje de vil oppdage deg!?

Takk for meg.

P.S.

Dette er de ordene som blir brukt i teaterforestillingen av
skuespilleren.
Det er den dramatiske handlingen, rollen, bevegelsen/gesten og
koreografien som gir ordene mening.

Denne teksten kan være en støtte for de som har sett
forestillingen, og trenger ordene for bearbeiding av
forestillingens innhold og form.

Det vil bli utarbeidet et fullstendig manuskript.

D.S.

KILDER:

Gaia - verdens miljøatlas, Universitetsforlaget.
Vår felles framtid, Tiden Norsk Forlag.
Det store norske leksikon (Aschehoug/Gyldendal Forlag).
Leksikon for de yngste, Kunnskapsforlaget.
Symboler, J. C. Cooper, Forum Forlag, Sverige.
Indianerne forteller, Den Norske Bokklubben.
Miljølære i grunnskolen, Pedagogisk Forskningsinstitutt.
Panda Nytt, nr. 1/86, Verdens Villmarksfond.
Div. avisartikler og hefter.

(Se ellers litteraturlisten).

«Sammen
spant de
et nett rundt
Sapana og
Stjernergett

og de ble heist
ned gjennom
hullet i himmel-
hvelvingen - og som
et stjernesudd før de
ned til jorda.»

"Vi vet
at den hvite mann
ikke forstår våre skikker.
Det ene stykke jord er for ham likt det andre.
For han er en fremmed som kommer om natten
og røver fra landet alt han trenger.
Jorden er ikke hans bror,
men hans fiende,
når han har pint den ut,
drar han videre.
Han etterlater seg sine fedres graver,
men det tynger ikke hans samvittighet.
Han røver jorden fra sine barn.
Fedrenes graver og barnas fødselsrett blir glemt.
Han behandler sin mor, jorden,
og sin bror, himmelen,
som ting man kjøper, plyndrer,
selger som kveg eller glinsende perler.
Hans grådighet vil en dag
oppsluke jorden
og etterlate kun
en ørken.

Dette vet vi:
Jorden tilhører ikke mennesket.
Mennesket tilhører jorden.
- Mennesket vevde ikke livet,
vi er bare en tråd i veven.
Alt vi gjør mot veven,
gjør vi mot oss selv."

Tale fra 1854
holdt av høvding Seathl.

Nord-Amerikas Indianere,
Terje Myklebust, Cappelen 1981.